

УДК 159.9:355.1

Олександр ТРИКОЗ

здобувач PhD рівня вищої освіти,
ЗВО «Університет сучасних знань», м. Київ
<https://orcid.org/0009-0002-0048-3607>
e-mail: trikoza888@gmail.com

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

У статті здійснено теоретичне обґрунтування соціально-психологічного забезпечення професійної діяльності військовослужбовців як цілісної системи організаційних, психологічних, комунікативних, освітніх і підтримувальних заходів, спрямованих на збереження професійної ефективності, психічного здоров'я, адаптаційного потенціалу та згуртованості особового складу. Актуальність дослідження зумовлена тим, що військова служба належить до професії із підвищеною інтенсивністю відповідальності, ризику, нормативної регламентації, групової взаємозалежності та емоційного напруження. У таких умовах результативність професійної діяльності визначається не лише рівнем фахової підготовки, а й здатністю військовослужбовця підтримувати саморегуляцію, довіру до команди, мотивацію до виконання службових завдань, готовність до взаємодії та конструктивне ставлення до психологічної допомоги. Обґрунтовано, що соціально-психологічне забезпечення доцільно розглядати на індивідуальному, груповому та організаційно-інституційному рівнях. На індивідуальному рівні воно пов'язане з розвитком стресостійкості, професійної ідентичності, саморегуляції та копінг-стратегій; на груповому – із формуванням згуртованості, довіри, підтримувального командного клімату та ефективної комунікації; на організаційному – із нормативним регулюванням, профілактичними програмами, етикою лідерства, доступністю психологічної допомоги та подоланням стигматизації. Запропоновано авторське розуміння соціально-психологічного забезпечення як безперервного, науково обґрунтованого і керованого процесу активізації особистісних, групових та інституційних ресурсів, що сприяє професійній надійності військовослужбовців і стійкості військового колективу. Визначено ключові функції, принципи, структурні компоненти та критерії результативності такої системи. Зроблено висновок, що соціально-психологічне забезпечення має бути не епізодичною реакцією на кризові прояви, а превентивною та розвитковою складовою управління професійною діяльністю військовослужбовців.

Ключові слова: соціально-психологічне забезпечення; військовослужбовці; професійна діяльність, стресостійкість; психологічна готовність; військовий колектив; соціальна підтримка; професійна адаптація.

Oleksandr TRIKOZ

Higher Educational Institution «University of Modern Knowledge», Kyiv

THEORETICAL PRINCIPLES OF SOCIO-PSYCHOLOGICAL SUPPORT OF SERVICEMEN'S PROFESSIONAL ACTIVITY

The article provides a theoretical substantiation of socio-psychological support of servicemen's professional activity as an integrated system of organizational, psychological,

communicative, educational and supportive measures aimed at maintaining professional effectiveness, mental health, adaptive potential and cohesion of military personnel. The relevance of the research is determined by the fact that military service belongs to professions characterized by increased responsibility, normative regulation, emotional tension, group interdependence and the need for reliable performance in complicated conditions. In such circumstances, professional effectiveness depends not only on technical and tactical competence, but also on self-regulation, trust in the unit, motivation, readiness for cooperation and a constructive attitude to psychological assistance. It is substantiated that socio-psychological support should be considered at individual, group and organizational levels. At the individual level, it is related to the development of resilience, professional identity, coping strategies and self-regulation; at the group level, it concerns cohesion, trust, supportive leadership climate and effective communication; at the organizational level, it involves legal regulation, preventive programs, leadership ethics, accessibility of psychological assistance and reduction of stigma. The author's interpretation of socio-psychological support is proposed as a continuous, evidence-informed and manageable process of activating personal, group and institutional resources that contributes to servicemen's professional reliability and the resilience of the military collective. The article defines the key functions, principles, components and effectiveness criteria of such a system. It is concluded that socio-psychological support should not be an episodic response to crisis manifestations, but a preventive and developmental component of managing servicemen's professional activity.

Keywords: socio-psychological support; servicemen; professional activity; resilience; psychological readiness; military collective; social support; professional adaptation.

<https://doi.org/10.31891/PT-2026-3-21>

Стаття надійшла до редакції / Received 30.06.2026

Прийнята до друку / Accepted 14.08.2026

Опубліковано / Published 27.08.2026

This is an Open Access article distributed under the terms of the [Creative Commons CC-BY 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

© Олександр ТРИКОЗ

Постановка проблеми у загальному вигляді

та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями

Професійна діяльність військовослужбовців є особливим видом соціально значущої діяльності, що поєднує високий рівень нормативної регламентації, підпорядкованість службовій ієрархії, відповідальність за колективний результат, необхідність швидкої адаптації до змін середовища та постійну взаємозалежність членів військового колективу. На відміну від багатьох цивільних професій, військова служба передбачає функціонування особистості в умовах підвищених вимог до дисципліни, самоконтролю, емоційної врівноваженості, професійної надійності та здатності до узгоджених дій у складі підрозділу. Саме тому психологічні й соціально-психологічні чинники не можуть розглядатися як другорядні щодо професійної підготовки, адже вони безпосередньо впливають на якість виконання службових завдань, стабільність поведінки, рівень довіри до командирів

і побратимів, готовність приймати рішення та зберігати працездатність у складних обставинах.

У сучасних умовах проблема соціально-психологічного забезпечення професійної діяльності військовослужбовців набуває особливої актуальності через зростання інтенсивності службових навантажень, ускладнення характеру військово-професійних завдань, необхідність тривалого підтримання готовності особового складу, а також підвищення ролі командної взаємодії та лідерства. Нормативні акти України визначають правові засади функціонування Збройних Сил, проходження військової служби, соціального і правового захисту військовослужбовців, а також внутрішній порядок військової служби [1-4]. Проте правове регулювання створює лише загальну рамку, тоді як реальна професійна стійкість військовослужбовця формується через поєднання індивідуальних психологічних ресурсів, групової підтримки, організаційної культури, професійного навчання та доступної системи психологічної допомоги.

Наукова значущість проблеми полягає в необхідності уточнення понятійного апарату, визначення структурних компонентів і принципів соціально-психологічного забезпечення, а також у розробленні такої теоретичної моделі, яка б поєднувала індивідуальний, груповий та організаційний рівні професійного функціонування військовослужбовців. Практичне значення цієї проблеми пов'язане з потребою підвищення ефективності психологічної роботи у військових колективах, розвитку профілактичних програм, удосконалення командирської комунікації, формування культури звернення по психологічну допомогу та створення умов для збереження особистісного потенціалу військовослужбовців упродовж усього циклу професійної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Аналіз наукових джерел засвідчує, що проблема психологічного забезпечення військової діяльності активно розробляється у межах військової психології, організаційної психології, психології стресу, психології професійної діяльності та досліджень стійкості особистості. У працях А. Adler, Р. Bliese та С. Castro психологія розгортання й виконання військово-професійних завдань розглядається як міждисциплінарний напрям, у якому особливе значення мають профілактика дезадаптації, підготовка до службових навантажень, підтримка сімейного і командного середовища, а також доказові підходи до психологічної допомоги [5]. Такий підхід важливий для розуміння того, що психологічна підтримка військовослужбовців не

може обмежуватися індивідуальним консультуванням, оскільки її ефективність значною мірою залежить від організації професійного середовища.

Суттєвий внесок у розвиток теоретичних засад підтримання професійної стійкості військовослужбовців зробили дослідження Р. Bartone, у яких витривалість і психологічна життєстійкість розглядаються як важливі чинники збереження ефективності під час військово-операційного стресу [6]. Автор підкреслює роль лідерства, інтерпретації складних обставин, відчуття контролю та смислу діяльності, що безпосередньо співвідноситься з проблематикою соціально-психологічного забезпечення. Дотичним є підхід К. Connor і J. Davidson, які розробили інструментарій оцінювання резильєнтності й показали, що стійкість особистості може розглядатися як вимірюваний психологічний ресурс, пов'язаний із адаптацією до стресових впливів [9].

У контексті аналізу професійних навантажень особливу увагу привертають праці Т. Britt, А. Adler та С. Castro, присвячені психології військової служби в умовах миру й виконання складних завдань [8]. Автори акцентують на багатовимірності професійного стресу, у якому поєднуються індивідуальні, організаційні та соціальні чинники. Важливим для теоретичного осмислення соціально-психологічного забезпечення є також підхід G. Bonanno, який доводить, що реакції людини на складні події є різноманітними, а стійкість не зводиться до відсутності переживань, а означає здатність підтримувати функціонування та поступово відновлювати рівновагу [7]. Це дозволяє уникнути однобічного розуміння психологічної допомоги як роботи лише з порушеннями і переносить акцент на підтримку адаптивного потенціалу.

Дослідження С. Ногге та співавторів показують, що важливою проблемою у військовому середовищі є не лише наявність психологічних труднощів, а й бар'єри звернення по допомогу, пов'язані зі стигматизацією, побоюваннями щодо службової репутації та недостатньою довірою до системи підтримки [11]. Отже, соціально-психологічне забезпечення має включати не лише діагностику й консультування, але й цілеспрямоване формування культури безпечного звернення, конфіденційності, взаємної підтримки та відповідального лідерства. У цьому аспекті особливо значущими є висновки R. Pietrzak та співавторів про роль резильєнтності, підтримки підрозділу й соціальної підтримки після завершення складних професійних етапів у зменшенні психоемоційних труднощів та покращенні функціонування військових ветеранів [14].

Значення соціальної підтримки для відновлення і професійної стійкості підтверджують дослідження L. King, D. King, J. Fairbank, T. Keane та G. Adams, у яких життестійкість, підтримка після служби та додаткові життєві події розглядаються як чинники, що впливають на довготривалу адаптацію військових ветеранів [12]. Теоретичну основу для побудови програм підтримки також створює концепція п'яти ключових елементів допомоги у складних і масових стресових ситуаціях, запропонована S. Hobfoll та співавторами: відчуття безпеки, заспокоєння, самоефективність і колективна ефективність, пов'язаність та надія [10]. Ці елементи мають важливе значення для військового середовища, оскільки співвідносяться з базовими завданнями командування, психологічної служби та колективної взаємодії.

Таким чином, сучасні дослідження формують наукове підґрунтя для розуміння соціально-психологічного забезпечення як комплексного напрямку, що поєднує професійну підготовку, підтримку психічного здоров'я, розвиток стійкості, командну взаємодію, профілактику стигматизації та організаційне управління. Разом із тим у науковій літературі зберігається потреба в узгодженій теоретичній моделі, яка б адаптувала ці підходи до професійної діяльності військовослужбовців і враховувала специфіку індивідуальних, групових та інституційних ресурсів.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується стаття

Попри значну кількість досліджень, присвячених стресостійкості, резильєнтності, психологічній допомозі, командній згуртованості та професійній адаптації військовослужбовців, недостатньо розробленим залишається питання теоретичного узгодження цих напрямів у межах єдиного поняття соціально-психологічного забезпечення професійної діяльності. У багатьох працях психологічна допомога розглядається переважно як реакція на вже наявні труднощі, тоді як профілактична, розвиткова та організаційно-комунікативна складові залишаються менш систематизованими. Крім того, не завжди чітко розмежовуються поняття соціального захисту, психологічного супроводу, морально-психологічного стану, професійної адаптації та соціально-психологічного забезпечення.

Невирішеною залишається також проблема визначення критеріїв ефективності такої системи. Якщо оцінювати соціально-психологічне забезпечення лише за кількістю проведених заходів або звернень до фахівців, поза увагою можуть залишитися реальні показники професійної стійкості, довіри в підрозділі, якості комунікації,

готовності до взаємодії, зниження стигми та здатності військовослужбовців конструктивно використовувати доступні ресурси підтримки. Тому актуальним є теоретичне обґрунтування соціально-психологічного забезпечення як багаторівневої системи, що охоплює особистість військовослужбовця, військовий колектив і організаційно-інституційне середовище військової служби.

Формулювання цілей статті

Мета статті полягає у теоретичному обґрунтуванні сутності, змісту, принципів, функцій і структурних компонентів соціально-психологічного забезпечення професійної діяльності військовослужбовців, а також у визначенні його ролі в підтриманні професійної стійкості, психологічної готовності, згуртованості військового колективу та ефективності виконання службових завдань.

Виклад основного матеріалу

Соціально-психологічне забезпечення професійної діяльності військовослужбовців доцільно розглядати як цілісну систему науково обґрунтованих, організаційно керованих і етично врегульованих заходів, спрямованих на підтримання індивідуальної та групової готовності особового складу до виконання службових завдань. У його змісті поєднуються психологічна діагностика, профілактика дезадаптації, розвиток професійно важливих якостей, формування стресостійкості, підтримка згуртованості, удосконалення комунікації, робота з мотиваційно-ціннісною сферою та організація доступу до психологічної допомоги. На відміну від вузького розуміння психологічного супроводу як індивідуальної роботи фахівця з військовослужбовцем, соціально-психологічне забезпечення охоплює ширший простір професійного функціонування, включаючи командний клімат, стиль лідерства, соціальні норми, організаційну культуру та інституційні гарантії підтримки.

У теоретичному плані соціально-психологічне забезпечення спирається на діяльнісний підхід, відповідно до якого професійна діяльність військовослужбовця розглядається як система мотивів, цілей, операцій, умов і результатів. Військова служба вимагає не лише володіння професійними навичками, а й здатності діяти в структурі колективної відповідальності, приймати нормативно обумовлені рішення, виконувати завдання в умовах дефіциту часу, підтримувати дисципліну та взаємодіяти з іншими членами підрозділу. Тому соціально-психологічне забезпечення має бути пов'язане з аналізом реальних вимог діяльності, прогнозуванням психологічних

навантажень, формуванням готовності до типових і нестандартних службових ситуацій, а також із підтримкою професійної ідентичності військовослужбовця.

Системний підхід дозволяє розглядати військовослужбовця не ізольовано, а як суб'єкта, включеного в багаторівневу систему взаємодій. Індивідуальний рівень охоплює психологічні ресурси, мотивацію, саморегуляцію, копінг-стратегії, професійну самооцінку та особистісні смисли служби. Груповий рівень пов'язаний із психологічним кліматом підрозділу, довірою, згуртованістю, нормами взаємодії, взаємною підтримкою та комунікативною культурою. Організаційно-інституційний рівень включає нормативне регулювання, підготовку командирів, роботу психологічної служби, профілактичні програми, соціальні гарантії та механізми оцінювання стану особового складу. Ефективність соціально-психологічного забезпечення залежить від узгодженості цих рівнів, оскільки навіть високі індивідуальні ресурси можуть знижуватися в несприятливому груповому або організаційному середовищі.

Важливою теоретичною основою досліджуваного явища є ресурсний підхід, який акцентує увагу на можливостях особистості й колективу підтримувати адаптивне функціонування в умовах складних професійних вимог. Резильєнтність у цьому контексті розглядається не як незмінна риса, а як динамічний процес збереження або відновлення функціонування завдяки взаємодії особистісних якостей, навичок саморегуляції, соціальної підтримки та організаційних умов [7; 9; 13]. Для військовослужбовців особливо важливими є такі ресурси, як професійний смисл служби, відчуття причетності до колективу, довіра до командування, здатність до емоційної регуляції, навички конструктивного подолання стресу та готовність використовувати доступні канали підтримки.

Соціально-психологічне забезпечення має враховувати, що психологічна стійкість військовослужбовця формується не лише в індивідуальному вимірі. Дослідження військового середовища переконливо показують, що підтримка підрозділу, якість лідерства та рівень соціальної пов'язаності можуть виступати буферами впливу стресових чинників [12; 14]. Військовий колектив є не просто формальною організаційною одиницею, а середовищем, у якому закріплюються норми взаємодії, формуються очікування щодо поведінки, відбувається обмін емоційною, інформаційною та інструментальною підтримкою. Тому робота з підрозділом має включати розвиток довіри, командної взаємодії, конструктивного

зворотного зв'язку, культури взаємодопомоги та відповідального ставлення до психічного здоров'я.

На індивідуальному рівні соціально-психологічне забезпечення передбачає діагностику професійно важливих якостей, оцінювання адаптаційних ресурсів, розвиток саморегуляції, психоедукацію щодо стресових реакцій, формування ефективних копінг-стратегій і підтримку професійної мотивації. Важливо, щоб така робота не сприймалася як контроль або покарання, оскільки страх негативних службових наслідків може посилювати бар'єри звернення по допомогу [11]. Саме тому одним із завдань забезпечення є формування довіри до фахівців психологічної служби, дотримання етичних стандартів, захист конфіденційності та пояснення військовослужбовцям практичної користі психологічної підтримки для професійної ефективності.

На груповому рівні ключовим об'єктом впливу є військовий колектив як система міжособистісних відносин, формальних і неформальних лідерських впливів, групових норм, взаємної відповідальності та емоційної підтримки. Згуртованість підрозділу не повинна зводитися лише до зовнішньої дисциплінованості, оскільки її психологічна основа полягає у довірі, відчутті справедливості, передбачуваності поведінки командирів і товаришів по службі, спільному розумінні цілей та готовності до взаємодопомоги. Підтримувальний клімат зменшує ризик ізоляції окремих військовослужбовців, підвищує готовність повідомляти про труднощі, сприяє швидшому відновленню після напружених етапів служби та посилює відчуття колективної ефективності.

На організаційно-інституційному рівні соціально-психологічне забезпечення пов'язане з управлінськими рішеннями, які визначають доступність допомоги, якість профілактики, підготовку командирів до роботи з особовим складом, координацію між психологічними, медичними, соціальними та освітніми компонентами підтримки. Важливою є інтеграція соціально-психологічних заходів у загальну систему професійної підготовки, а не їх проведення лише після виникнення проблем. Така інтеграція дозволяє перейти від реактивної моделі до превентивної, у якій увага зосереджується на ранньому виявленні ризиків, розвитку ресурсів, підтримці комунікації та створенні умов для довготривалої професійної надійності.

Структурно соціально-психологічне забезпечення професійної діяльності військовослужбовців може бути представлене через низку взаємопов'язаних компонентів. Діагностично-моніторинговий компонент спрямований на вивчення психологічного стану, рівня адаптації, професійної мотивації, групового клімату та ризиків

дезадаптації. Профілактичний компонент передбачає попередження негативних психологічних наслідків надмірного навантаження, інформаційну роботу, психоедукацію та зниження стигматизації. Тренінгово-розвитковий компонент охоплює формування стресостійкості, навичок саморегуляції, ефективної комунікації, лідерства й командної взаємодії. Консультативно-корекційний компонент спрямований на індивідуальну та групову підтримку, допомогу у подоланні труднощів адаптації, відновлення працездатності та корекцію дезадаптивних моделей поведінки.

Окремого значення набуває організаційно-комунікативний компонент, який забезпечує узгодження дій командирів, психологів, медичних працівників, фахівців соціального супроводу та інших суб'єктів підтримки. У військовому середовищі комунікація має бути чіткою, відповідальною і водночас психологічно безпечною, оскільки від неї залежить рівень довіри, своєчасність звернення по допомогу та здатність колективу реагувати на ознаки виснаження або конфліктності без стигматизації. Не менш важливим є аналітико-оцінювальний компонент, який дає змогу визначати результативність заходів не формально, а через зміни у професійному функціонуванні, рівні згуртованості, психологічній готовності, адаптації та якості командної взаємодії.

Принципами соціально-психологічного забезпечення мають бути системність, безперервність, превентивність, доказовість, індивідуалізація, конфіденційність, етичність, недискримінаційність, міждисциплінарність і відповідність реальним умовам військово-професійної діяльності. Системність означає поєднання індивідуальних, групових та організаційних заходів. Безперервність передбачає підтримку військовослужбовця на різних етапах служби: від професійного відбору й підготовки до виконання завдань, адаптації після напружених періодів, професійного розвитку та, за потреби, реінтеграції. Превентивність акцентує на запобіганні дезадаптації, а не лише на реагуванні на її наслідки. Доказовість вимагає спирання на науково підтверджені підходи та регулярне оцінювання ефективності програм [5; 10].

Особливе місце у системі соціально-психологічного забезпечення посідає лідерство. Командир у військовому колективі є не лише носієм управлінських повноважень, а й важливим джерелом соціально-психологічного впливу. Його стиль комунікації, справедливність, послідовність, здатність чути підлеглих і своєчасно залучати фахову допомогу істотно впливають на морально-психологічний стан підрозділу. Дослідження життєстійкості в умовах

військово-операційного стресу демонструють, що лідерство може посилювати або послаблювати здатність особового складу інтерпретувати складні обставини як керовані, осмислені та такі, що можуть бути подолані [6]. Отже, підготовка командирів до виконання соціально-психологічних функцій має бути невід'ємною складовою професійної підготовки.

Функціонально соціально-психологічне забезпечення виконує адаптаційну, стабілізаційну, мотиваційно-ціннісну, інтеграційну, профілактичну, підтримувальну, корекційно-відновлювальну та управлінсько-аналітичну функції. Адаптаційна функція спрямована на входження військовослужбовця в умови служби, прийняття професійних норм і формування готовності до службових вимог. Стабілізаційна функція забезпечує підтримання психоемоційної рівноваги та збереження працездатності. Мотиваційно-ціннісна функція пов'язана з підтримкою смислу служби, професійної ідентичності й відповідальності. Інтеграційна функція сприяє згуртованості, довірі та включеності в колектив. Профілактична функція знижує ризики дезадаптації, емоційного виснаження та ізоляції. Управлінсько-аналітична функція забезпечує командування інформацією, необхідною для прийняття відповідальних рішень щодо підтримки особового складу.

Критерії результативності соціально-психологічного забезпечення мають відображати не лише відсутність виражених психологічних труднощів, а й позитивні показники функціонування. До таких критеріїв можна віднести рівень професійної адаптації, стабільність виконання службових обов'язків, якість командної взаємодії, довіру до командування і психологічної служби, готовність звертатися по допомогу, рівень згуртованості підрозділу, сформованість навичок саморегуляції, здатність до конструктивного подолання стресу та відновлення після напружених періодів діяльності. Важливо, щоб оцінювання не перетворювалося на інструмент стигматизації, а використовувалося для підвищення якості підтримки, планування профілактики й удосконалення організаційних умов служби.

На цій основі соціально-психологічне забезпечення можна представити як трирівневу ресурсно-організаційну модель. Її перший рівень становлять індивідуальні ресурси військовослужбовця: професійна мотивація, саморегуляція, відповідальність, резильєнтність, копінг-стратегії та готовність до взаємодії. Другий рівень охоплює ресурси військового колективу: довіру, згуртованість, командну ідентичність, підтримувальну комунікацію, взаємодопомогу та конструктивне лідерство. Третій рівень пов'язаний з інституційними

ресурсами: нормативним забезпеченням, підготовкою командирів, роботою психологічної служби, соціальними гарантіями, профілактичними програмами та системою оцінювання. Взаємодія цих рівнів забезпечує перехід від фрагментарної психологічної допомоги до цілісної системи підтримки професійної діяльності.

Практична реалізація такої моделі потребує чіткого розподілу відповідальності між суб'єктами соціально-психологічного забезпечення. Командири мають забезпечувати організаційні умови, підтримувальну комунікацію, справедливість і своєчасне реагування на зміни в колективі. Психологи відповідають за діагностику, консультування, психоедукацію, тренінгову роботу, методичну підтримку командирів та оцінювання психологічних ризиків. Медичні й соціальні фахівці забезпечують міждисциплінарну допомогу у випадках, коли психологічні труднощі поєднуються з питаннями здоров'я, сімейної підтримки або соціального захисту. Самі військовослужбовці виступають активними суб'єктами підтримки, оскільки їхня готовність до взаємодії, взаємодопомоги та відповідального ставлення до власного стану є необхідною умовою ефективності всієї системи.

Отже, теоретичні засади соціально-психологічного забезпечення професійної діяльності військовослужбовців мають інтегрувати діяльнісний, системний, ресурсний, соціально-психологічний та профілактично-розвитковий підходи. Таке забезпечення не повинно зводитися до разових заходів або реагування на кризові прояви. Його сутність полягає у створенні керованого підтримувального середовища, у якому військовослужбовець має можливість зберігати професійну ефективність, відновлювати ресурси, розвивати стійкість, отримувати допомогу без стигматизації та діяти в умовах довіри до колективу й командування. Саме така інтегрована модель відповідає сучасним вимогам військової служби та потребам розвитку військової психології.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі

Узагальнення результатів теоретичного аналізу дозволяє зробити висновок, що соціально-психологічне забезпечення професійної діяльності військовослужбовців є багаторівневою системою підтримки, яка поєднує індивідуальні психологічні ресурси, групову згуртованість, організаційну культуру, нормативно-інституційні умови та доступність фахової допомоги. Його зміст не обмежується психологічним консультуванням або реагуванням на

окремі труднощі, а охоплює діагностику, профілактику, психоедукацію, розвиток стресостійкості, підтримку командної взаємодії, формування довіри та оцінювання результативності заходів.

Теоретичними засадами соціально-психологічного забезпечення визначено діяльнісний підхід, який розкриває зв'язок психологічної підтримки з вимогами професійної діяльності; системний підхід, що дозволяє аналізувати взаємодію індивідуального, групового та організаційного рівнів; ресурсний підхід, орієнтований на розвиток резильєнтності, саморегуляції й адаптаційного потенціалу; соціально-психологічний підхід, який акцентує на ролі довіри, згуртованості, лідерства та підтримки; профілактично-розвитковий підхід, що спрямовує систему забезпечення на попередження дезадаптації та довготривале збереження професійної надійності.

Запропоноване авторське розуміння соціально-психологічного забезпечення як безперервного, науково обґрунтованого і керованого процесу активізації особистісних, групових та інституційних ресурсів дозволяє розглядати його як важливу складову управління професійною діяльністю військовослужбовців. Перспективи подальших досліджень полягають в емпіричній перевірці запропонованої трирівневої ресурсно-організаційної моделі, розробленні системи показників оцінювання результативності соціально-психологічного забезпечення та адаптації профілактично-розвиткових програм до різних категорій військовослужбовців і етапів їхньої професійної діяльності.

Література

1. Про Збройні Сили України : Закон України від 06.12.1991 р. № 1934-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1934-12#Text>
2. Про військовий обов'язок і військову службу : Закон України від 25.03.1992 р. № 2232-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2232-12#Text>
3. Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей : Закон України від 20.12.1991 р. № 2011-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12#Text>
4. Статут внутрішньої служби Збройних Сил України : Закон України від 24.03.1999 р. № 548-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/548-14#Text>
5. Adler A.B., Bliese P.D., Castro C.A. Deployment Psychology: Evidence-Based Strategies to Promote Mental Health in the Military. Washington, DC : American Psychological Association, 2011. 344 p.
6. Bartone P.T. Resilience under military operational stress: Can leaders influence hardiness? *Military Psychology*. 2006. Vol. 18, Suppl. P. S131-S148. https://doi.org/10.1207/s15327876mp1803s_10

7. Bonanno G.A. Loss, trauma, and human resilience: Have we underestimated the human capacity to thrive after extremely aversive events? *American Psychologist*. 2004. Vol. 59, № 1. P. 20-28. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.59.1.20>
8. Britt T.W., Adler A.B., Castro C.A. Military Life: The Psychology of Serving in Peace and Combat. Vol. 2: Operational Stress. Westport, CT : Praeger Security International, 2006. 248 p.
9. Connor K.M., Davidson J.R.T. Development of a new resilience scale: The Connor-Davidson Resilience Scale (CD-RISC). *Depression and Anxiety*. 2003. Vol. 18, № 2. P. 76-82. <https://doi.org/10.1002/da.10113>
10. Hobfoll S.E., Watson P., Bell C.C., Bryant R.A., Brymer M.J., Friedman M.J., Friedman M., Gersons B.P.R., de Jong J.T.V.M., Layne C.M., Maguen S., Neria Y., Norwood A.E., Pynoos R.S., Reissman D., Ruzek J.I., Shalev A.Y., Solomon Z., Steinberg A.M., Ursano R.J. Five essential elements of immediate and mid-term mass trauma intervention: Empirical evidence. *Psychiatry*. 2007. Vol. 70, № 4. P. 283-315. <https://doi.org/10.1521/psyc.2007.70.4.283>
11. Hoge C.W., Castro C.A., Messer S.C., McGurk D., Cotting D.I., Koffman R.L. Combat duty in Iraq and Afghanistan, mental health problems, and barriers to care. *The New England Journal of Medicine*. 2004. Vol. 351, № 1. P. 13-22. <https://doi.org/10.1056/NEJMoa040603>
12. King L.A., King D.W., Fairbank J.A., Keane T.M., Adams G.A. Resilience-recovery factors in post-traumatic stress disorder among female and male Vietnam veterans: hardiness, postwar social support, and additional stressful life events. *Journal of Personality and Social Psychology*. 1998. Vol. 74, № 2. P. 420-434. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.74.2.420>
13. Luthar S.S., Cicchetti D., Becker B. The construct of resilience: A critical evaluation and guidelines for future work. *Child Development*. 2000. Vol. 71, № 3. P. 543-562. <https://doi.org/10.1111/1467-8624.00164>
14. Pietrzak R.H., Goldstein M.B., Malley J.C., Rivers A.J., Johnson D.C., Southwick S.M. Psychosocial buffers of traumatic stress, depressive symptoms, and psychosocial difficulties in veterans of Operations Enduring Freedom and Iraqi Freedom: the role of resilience, unit support, and postdeployment social support. *Journal of Affective Disorders*. 2010. Vol. 120, № 1-3. P. 188-192. <https://doi.org/10.1016/j.jad.2009.04.015>

References

1. Verkhovna Rada of Ukraine. (1991). Pro Zbroini Syly Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 06.12.1991 № 1934-XII [On the Armed Forces of Ukraine: Law of Ukraine No. 1934-XII]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1934-12#Text> [in Ukrainian].
2. Verkhovna Rada of Ukraine. (1992). Pro viiskovyj oboviazok i viiskovu sluzhbu: Zakon Ukrainy vid 25.03.1992 № 2232-XII [On Military Duty and Military Service: Law of

Ukraine No. 2232-XII]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2232-12#Text> [in Ukrainian].

3. Verkhovna Rada of Ukraine. (1991). Pro sotsialnyi i pravovyi zakhyst viiskovoslužbovtiv ta chleniv yikh simei: Zakon Ukrainy vid 20.12.1991 № 2011-XII [On Social and Legal Protection of Servicemen and Members of Their Families: Law of Ukraine No. 2011-XII]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12#Text> [in Ukrainian].

4. Verkhovna Rada of Ukraine. (1999). Statut vnutrishnoi sluzhby Zbroinykh Syl Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 24.03.1999 № 548-XIV [Internal Service Statute of the Armed Forces of Ukraine: Law of Ukraine No. 548-XIV]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/548-14#Text> [in Ukrainian].

5. Adler, A. B., Bliese, P. D., & Castro, C. A. (2011). Deployment Psychology: Evidence-Based Strategies to Promote Mental Health in the Military. Washington, DC: American Psychological Association.

6. Bartone, P. T. (2006). Resilience under military operational stress: Can leaders influence hardiness? Military Psychology, 18(Suppl.), S131–S148. https://doi.org/10.1207/s15327876mp1803s_10

7. Bonanno, G. A. (2004). Loss, trauma, and human resilience: Have we underestimated the human capacity to thrive after extremely aversive events? American Psychologist, 59(1), 20–28. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.59.1.20>

8. Britt, T. W., Adler, A. B., & Castro, C. A. (2006). Military Life: The Psychology of Serving in Peace and Combat. Vol. 2: Operational Stress. Westport, CT: Praeger Security International.

9. Connor, K. M., & Davidson, J. R. T. (2003). Development of a new resilience scale: The Connor-Davidson Resilience Scale (CD-RISC). Depression and Anxiety, 18(2), 76–82. <https://doi.org/10.1002/da.10113>

10. Hobfoll, S. E., Watson, P., Bell, C. C., Bryant, R. A., Brymer, M. J., Friedman, M. J., Friedman, M., Gersons, B. P. R., de Jong, J. T. V. M., Layne, C. M., Maguen, S., Neria, Y., Norwood, A. E., Pynoos, R. S., Reissman, D., Ruzek, J. I., Shalev, A. Y., Solomon, Z., Steinberg, A. M., & Ursano, R. J. (2007). Five essential elements of immediate and mid-term mass trauma intervention: Empirical evidence. Psychiatry, 70(4), 283–315. <https://doi.org/10.1521/psyc.2007.70.4.283>

11. Hoge, C. W., Castro, C. A., Messer, S. C., McGurk, D., Cotting, D. I., & Koffman, R. L. (2004). Combat duty in Iraq and Afghanistan, mental health problems, and barriers to care. The New England Journal of Medicine, 351(1), 13–22. <https://doi.org/10.1056/NEJMoa040603>

12. King, L. A., King, D. W., Fairbank, J. A., Keane, T. M., & Adams, G. A. (1998). Resilience-recovery factors in post-traumatic stress disorder among female and male Vietnam veterans: Hardiness, postwar social support, and additional stressful life events. Journal of Personality and Social Psychology, 74(2), 420–434. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.74.2.420>

13. Luthar, S. S., Cicchetti, D., & Becker, B. (2000). The construct of resilience: A critical evaluation and guidelines for future work. Child Development, 71(3), 543–562. <https://doi.org/10.1111/1467-8624.00164>

14. Pietrzak, R. H., Goldstein, M. B., Malley, J. C., Rivers, A. J., Johnson, D. C., & Southwick, S. M. (2010). Psychosocial buffers of traumatic stress, depressive symptoms, and psychosocial difficulties in veterans of Operations Enduring Freedom and Iraqi Freedom: The role of resilience, unit support, and postdeployment social support. Journal of Affective Disorders, 120(1–3), 188–192. <https://doi.org/10.1016/j.jad.2009.04.015>